

Литература:

1. Арчажникова Л.Г. Профессия – учитель музыки / Л.Г. Арчажникова / Кн. для учителей. – М. : Просвещение, 1984.
2. Бардас В. Психология техники игры на фортепиано [перевод с нем. Шевеса А.С.] / В.Бардас. – М., 1928.
3. Бочкарев Л.Л. Психология музыкальной деятельности / Л.Л.Бочкарев. – М. : Изд. дом «Классика – 21», 2008.
4. Гизекинг В. Как артисты занимаются / В. Гизекинг //Исполнительское искусство зарубежных стран. Вып.7. – М., 1975. – С. 226-228.
5. Голубовская Н. Искусство исполнителя / Н.Голубовская. – Санкт-Петербург: Изд. «Композитор-Санкт-Петербург», 2007.
6. Гофман И. Фортепианная игра: Ответы на вопросы о фортепианной игре / И.Гофман. – М., 1961.
7. Иванов В.Д. Словарь музыканта-духовика / В.Д.Иванов. – М. : Музыка, 2007.
8. Ильин Я.П. Психология воли / Я.П.Ильин // Мастера психологии. – Санкт-Петербург, 2000.
9. Корыхалова Н. За вторым роялем / Н.Корыхалова. - Санкт-Петербург: Изд. «Композитор – Санкт-Петербург», 2006.
10. Мильштейн Я.И. Вопросы теории и истории исполнительства / Я.И.Мильштейн. – М. : «Советский Композитор», 1983.
11. Савшинский С.И. Работа пианиста над музыкальным произведением / С.И.Савшинский. – М., 1964.
12. Цагарелли Ю.А. Надежность музыканта-исполнителя в концертном выступлении / Ю.А.Цагарелли // Музыкальная психология и психотерапия. Научно-метод. журнал. – №2(26). – М., 2011. – С. 73-98.
13. Цыпин Г.М. Психология музыкальной деятельности. Учеб. Пособие / Г.М.Цыпин. – М. : Академия, 2003. – С. 185,190.

СУТНІСТЬ І ЗМІСТ ПОНЯТТЯ «АВТОРИТЕТ» В ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНІЙ РЕТРОСПЕКТИВІ

УДК371.12

Юткало С.Ю.

У статті розглянуто сутність поняття «авторитет» педагога, проаналізовано розвиток значення авторитету в історико-педагогічній ретроспективі, розкрито форми авторитету, висвітлені функції авторитету в різні періоди часу.

Ключові слова: авторитет, педагог, влада, повага, знання, функції.

В статье рассматривается сущность понятия «авторитет» педагога, проанализировано развитие значения авторитета в историко-педагогической ретроспективе, раскрыты формы авторитета, освещены функции авторитета в разные периоды времени.

Ключевые слова: авторитет, педагог, власть, уважение, знание, функции.

This article considers the essence of concepts «authority» of the teacher, analyses the development of the meaning of authority in historical and pedagogical retrospective review, describes the forms of authority, reports about the functions of authority in different periods of time.

Keywords: *authority, pedagogue, power, respect, knowledge, functions.*

Постановка проблеми в загальному вигляді. Проблема авторитету вчителя привертала до себе увагу філософів і вчених протягом багатьох століть. Різні школи філософії і науки дисципліни аналізували цілу низку аспектів, що безпосередньо відносились до теми авторитету.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ретроспективний аналіз авторитету як історико-педагогічного явища показує, що його вивчали А.Августин, Ф. Ге, Г.В.Ф. Гегель, І.Ф. Гербарт, А.І. Герцен, Т. Гоббс, Н.А.Добролюбов, В.В. Зеньковський, І. Кант, Я.А. Коменський, Н. Макіавеллі, Ф. Паульсен, М.Т. Цицерон та ін.

Вивчення явища авторитету проводилось з філософських (В.С. Богданов, Г.В. Горченко, П.П. Посохов, А.ІІ. Салагаєв, В.Є. Солдатов, А.І. Соловійов, А.А. Степанов, Е.М. Ткачов), соціологічних позицій (Г. Велтруска, Н.М. Кейзеров, Б.Ф. Поршнев, П.П. Посохов, Є.А. Самков та ін.), з позицій соціальної психології, психології управління, психології особистості (Г.М. Андрєєва, Р.М. Грановська, Р.Л. Кричевський, А.Р. Нигматулліна, І.В. Поротова, Б.Ф. Поршнев, М.М. Рижак, Р.Х. Шакуров та ін.). Визначенню поняття і функцій авторитету присвячені праці В.С. Богданова, Г.В. Горченко, Е.М. Ткачова та інших. Форми авторитету, його структура, фактори й умови формування, а також особливості впливу авторитета на особистість розглядали І.П. Андріади, Г.В. Горченко, Р.Л. Кричевський, Ю.П. Стьопкін та інші. Механізми впливу авторитету досліджувались І.Г. Дубовим, Х.Е. Лахт, А.В. Петровским, Б.Ф. Поршневим, В.Є. Солдатовим, А.А. Степановим та іншими.

Засади становлення авторитету педагога, класифікації властивостей, якостей і вимог до особистості та діяльності вчителя, своєрідні професіограми представлені в роботах О.А. Абдуліної, Ф.Н. Гоноболіна, Р.М. Грановської, Н.В. Кузьминої, А.К. Маркової, Л.І. Мітиної, Н.А. Петрова, І.В. Поротової, Д.Ф. Самуйленкова, І.Є. Синиці, В.А. Сластьоніна та інших.

Формулювання мети статті: виявити сутнісні характеристики поняття «авторитет» в історико-педагогічній ретроспективі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перші поняття «авторитет» пов'язують з розвитком політичних органів управління в Стародавньому Римі. Підтвердження використання терміна «авторитет» можна зустріти в працях М.Т. Цицерона (106-43 гг. до н.е.), де згадується про «*autoritas senatus*» [9]. Цицерон використовує його по відношенню до кращих і впливових громадян. На його думку, авторитет дозволяє його власнику впливати на інших людей, їхні думки і вчинки.

Пізніше в Громадянському Римському праві називали словом «*autoritas*» тих, від кого отримували право на власність. Таким чином за словом авторитет закріпилось поняття влади, заснованої на нерухомій власності, яка за традицією належала главі родини і складала матеріальну основу цього соціаль-

ного утворення давньоримського суспільства. Це слово означало не тільки власність і владу, але і повагу до них. Авторитет історично виступав як джерело всіх інших видів влади.

Зміна політичної системи і влади Сенату призвела до зміни слововживання досліджуваного поняття. Дослідження А.А. Степановим лексичного матеріалу творів Цицерона, Цезаря, Лівія, Горація та ін. показує, що слова «*auctor*» і «*auctoritas*» використовувались у різних значеннях [8, с. 54-55].

Філософи піфагорійської школи, а за ними Платон і Аристотель розглядали авторитет як знаряддя політичної влади, виправдовуючи право сильної людини на прийняття тих чи тих рішень, важливих для соціуму. В цілому, в поглядах Платона і Аристотеля співвідноситься поняття авторитету з такими емпіричними характеристиками, як вплив, здобутий суспільним походженням, або зведення авторитету до ролі окремого суб'єкта (Бог, вождь та ін.). Проте в цілому ця концепція ідеалізувала авторитарні форми правління.

У період Раннього і Середнього Середньовіччя (кінець V – початок XIV ст.) поняття «авторитет» входить у філософську мовну практику в контексті проблеми взаємодії віри і розуму. Аналіз онтологічної концепції авторитету А.А. Степанова [8], досліджень авторитету як суспільного явища: М.І. Антонової, С.В. Орлової показують, що в цей період склалась концепція, яка підпорядковувала розум і волю, людину божественному призначенню і провидінню, а речі не володіли авторитетом істини.

Деяко інший підхід у розумінні авторитету був представлений у педагогічній думці християнського Середньовіччя. Наставник уважався носієм істини, хранителем вікового досвіду і заповітів предків, джерелом Святого Письма, що визначало його авторитет.

Розвиток природознавства в епоху Відродження, Реформації і Нового часу призвів до зруйнування релігійного авторитету і догматики в схоластичній науці. Починаючи з епохи Відродження і Реформації (XIV – початок XVII ст.), з'являлися позиції, згідно з якими авторитет визначався знаннями, експертизою або іншими якостями, якими володів суб'єкт, щодо заслуг самої особистості як носія авторитету, а оцінювальний характер авторитету почав визначатися через суспільну значимість. Одним з перших у цей період до проблем «впливу», «влади» і «авторитету» звертається в праці «Государь» італійський філософ, ідеолог XV століття Н. Макіавеллі (1469-1527 рр.). Авторитет і його носій-монарх розглядається мислителем з погляду набору окремих якостей, а оцінювальний характер авторитету – через суспільну значимість.

Подальший розвиток категорії «авторитет» представлено в різних концепціях зарубіжних філософів Нового часу XVII-XVIII ст. У цей період з'являють, трактовки авторитету як влади, заснованої на повазі, довірі, прагненні наслідувати приклад, значне місце серед умов формування авторитету стало віддаватись моральним, особистісним і компетентним характеристикам суб'єкта (Г. Гегель, Т. Гоббс, Я.А. Коменский та ін.). Так, наприклад, англійський філософ Т. Гоббс (1588-1676 рр.), заперечуючи релігійний авторитет, заснований на сліпій вірі в догмати, вказав на значення морального авторитету, заснованого на довірі до знань або мудрості якоїсь людини: «Авторитетами я

називаю тих людей, чийми розпорядженнями і чийм прикладом людина вирішує керуватися через довіру до мудрості» [3, с. 257]. При цьому Т. Гоббс відзначає, що авторитетами є вчителі, батьки або інші люди, які прославились своєю мудрістю, тому що всі поважають прославлених людей і вважають їх гідними наслідування. У зв'язку з цим мислитель наголошує на необхідності того, щоб батьки, вчителі і вихователі з метою освіти юнаків не тільки викладали справжні й добрі вчення, але й вели себе в їх присутності доброчесно, були справедливими.

Проблеми природи і сутності авторитету, його форм, носіїв розглядаються в працях мислителів німецької класичної філософії. У Г. Гегеля трактування авторитету пов'язано з пошуками раціональних засад керівництва, підкорення і влади. Носієм авторитета виступає у мислителя влада. Разом з цим у філософа нерідко використовується змішане трактування природи авторитету. Так, іноді авторитет ототожнюється з мислителем, з моральними, особистісними і компетентними характеристиками.

На початку XIX ст. широке розповсюдження в буржуазному середовищі мала педагогічна теорія І.Ф. Гербарта (1776-1841 рр.), що полягала в системі управління дітьми. Як один із засобів управління І.Ф. Герbart називав авторитет. При цьому мислитель відзначав, що «авторитет набувається виключно духовною перевагою, повинен бути встановлений сам по собі, без будь-якого відношення до виховання...» [2, с. 161]. І.Ф. Герbart був упевнений, що авторитет, поруч з любов'ю, повинен лежати в основі не тільки управління, але і виховання, що передбачає від дитини слухняність, яка ґрунтується на його власній волі. Причому педагог стверджував, що здобути авторитет за власним бажанням може далеко не кожна людина, для цього необхідна перевага духу, поєднана зі знаннями, із зовнішніми і фізичними якостями. Таким чином І.Ф. Герbart бачив в авторитеті і засіб організації педагогічного спілкування, і засади педагогічної взаємодії з дитиною.

У період XIX – початок XX ст. почали розвиватись і переважати нові тенденції в тлумаченні авторитету. Підтвердженням цьому є звернення до статей у старих енциклопедичних словниках. Так, наприклад, у «Настольном словаре для справок по всем отраслям знания» Ф.Голля авторитет визначається як «значення і заснована на значенні або поєднана зі значенням влада; у вузькому значенні – вплив, що доставляють належністю влади або мудрості, знань, чеснот» [5, с. 23]. В іншому довідковому виданні відзначається: «Авторитет – значення, що надається думці будь-якої особистості або словам якого-небудь твору іншими особистостями» [6, с. 190]. Енциклопедичний словник Ф.А. Брокгауза, І.Є. Ефрона дає таке визначення: «Авторитет – значення і заснована на значенні з ним поєднана влада» [1, с. 126]. Близьке за змістом, але в більш вузькому значенні визначення авторитету пропонує В. Даль (1801 – 1872 рр.), для якого «авторитет є свідченням або думкою відомої людини в справі науки, що сліпо приймається, на віру, без перевірки і роздумів» [4, с. 5].

Таким чином, до кінця 50-х рр. XX ст. авторитет у педагогіці розглядався в контексті поваги, довіри до вчителя, який був прикладом, взірцем для наслідування і виконував не лише організаторську, але і функцію накопичування і передавання соціального досвіду, а також функцію самоконтролю.

Такі самі характеристики авторитету були притаманні соціологічним підходам початку 90-х рр. ХХ ст. Зокрема у словнику сучасної західної соціології «авторитет» розуміли як контроль над діями людей (стимулювання одних дій, обмежування або заборона інших) і їх узгодження як у загальних, так і в індивідуальних інтересах. У ньому вказується, що від впливу авторитет відрізняється прямим характером впливу на людську діяльність у формі директиви, наказу або розпорядження; від зовнішнього примусу – тим, що виконання наказу або розпорядження, заснованого на авторитеті, передбачає впевненість здійснення в його легітимності, а неусвідомлення того, що за виконання (невиконання) наказу можуть настати заохочувальні (репресивні) акції того, хто наказує [8, с. 6]. Однак при такому баченні проблеми авторитет особистості не відіграє особливо важливої ролі, вона виступає тільки як посередник між загальним принципом авторитету і тими, хто підпорядковується, і особистісні якості здебільшого не беруться до уваги.

Таким чином, для педагогічних підходів 1990-2010-х рр. був характерним розгляд авторитету учителя в контексті визнання права на керівництво в процесі взаємовідносин з учнями, а також в якості необхідного засобу та умови підвищення ефективності навчально-виховного процесу, самоствердження дитячої особистості, реалізації її творчого потенціалу.

Висновки й перспективи подальших розробок у цьому напрямі. Таким чином, аналіз основних підходів до визначення поняття «авторитет» в історії філософської і педагогічної думки Стародавньої Греції (Піфагор, Платон, Аристотель та ін.) показав, що споконвічно за словом «авторитет» закріплювалось значення знаряддя, політичної влади, заснованої на особливому походженні. Авторитет у давньоримському суспільстві (Цицерон, Цезар, Лівій, Гораций та ін.) розглядався в значенні державної влади, влади панства, заснованій на нерухомій власності, повазі до власності, а також розумівсь як можливість впливу на інших осіб, на розум і вчинки людей, як зразок, приклад, ототожнювався з керівником.

Авторитет складав матеріальну основу соціального утворення суспільства і виступав як джерело всіх інших видів влади, засіб управління, соціально-значущий орієнтир, в основі якого була повага. Наявність авторитету дозволяла виконувати низку соціально-значущих функцій. Зокрема нами були виділені організаторська, виховна, функція накопичення і передання соціального досвіду. Одним з авторитетних осіб античності був учитель як людина, яка займала високе державне положення і готувала підрастаюче покоління до активної участі в суспільному і державному житті.

Аналіз підходів до визначення сутності авторитету в XVII-XVIII ст. дозволив дійти висновку про те, що в цей період були сформовані дві основні моделі авторитету – влади і знань. Авторитет влади був традиційним, як і в попередні періоди, в основі їх відношення до носія авторитету лежали страх, готовність підпорядкуватися, відповідно авторитет дозволяв забезпечити беззаперечне підпорядкування за допомогою сили, використання фізичних покарань. Відображенням гуманістичних тенденцій став авторитет знань, в основі відношення до якого лежали шанобливість, повага, любов, наявність авторитету передбачала володіння соціально-значущими знаннями, мудрістю, компетентністю, професійно-педагогічними, соціально-комунікативними

вміннями, високими морально-особистісними характеристиками, що дозволяло авторитетній особі виступати взірцем, прикладом для наслідування, забезпечувати свідому дисципліну, бути засобом спрямування розвитку дитини, виконуючи при цьому організаторську, виховну функції, функцію накопичення і передавання соціального досвіду, а також самоконтролю.

Список використаної літератури

1. Брокгауз Ф.А., Ефрон И.Е. Энциклопедический словарь / Под ред. И.Е. Андреевского. – СПб., 1890.
2. Гербарт И.Ф. Избранные педагогические сочинения. - М., 1940.
3. Гоббс Т. О человеке // Сочинения: В 2 т. Т. 1. – М. : Мысль, 1989. – С. 219-270.
4. Даль В. Толковый словарь живого великорусского языка: В 4 т. Т.1. - М. : Русский язык, 1979. - С. 5.
5. Настольный словарь для справок по всем отраслям знания: В 3 т. / Ф. Толь. Т. 1. - СПб., 1863. - С. 23.
6. Руссо Ж.-Ж. Педагогические сочинения: В 2 т. / Под ред. Г.Н. Джибладзе. Т. 1. – М. : Педагогика, 1981. – 653 с.
7. Соколова А.В. О материальном положении учащихся // Русская школа. – 1914. – № 5-6. - С. 45.
8. Сучков И.В. Социальный и духовный облик учительства России на рубеже XIX- XX веков // Отечественная история. – 1995. – № 1. – С. 62-77.
9. Цыпина Л.В., Ходов Г.В., Майоров Е.Б. Диагностика уровней и типов профессионализма педагогов и результативности педагогического поиска // Педагогика ненасилия. - СПб., 2001.

КРИТЕРИИ И ПОКАЗАТЕЛИ ОЦЕНИВАНИЯ ИНТОНАЦИОННОЙ КУЛЬТУРЫ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ МУЗЫКИ В ПРОЦЕССЕ ФОРТЕПИАННОЙ ПОДГОТОВКИ

УДК: 378.978+78

Чжао Син

В статье описываются основные критерии и показатели оценивания интонационной культуры будущих учителей музыки в их фортепианной подготовке. Показано соответствие предложенных критериев компонентам интонационной культуры студентов.

Ключевые слова: интонация, интонационная культура, интонационная выразительность, критерии, показатели.

КРИТЕРІЇ ТА ПОКАЗНИКИ ОЦІНЮВАННЯ ІНТОНАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ В ПРОЦЕСІ ФОРТЕПІАННОЇ ПІДГОТОВКИ

Чжао Сін

У статті описуються основні критерії та показники оцінювання інтонаційної культури майбутніх учителів музики в їх фортепіанній підготовці. Показано відповідність запропонованих критеріїв компонентам інтонаційної культури студентів.